

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.51:669.1

Гаймур К.С.*аспірант кафедри економічного аналізу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ

Стаття присвячена розкриттю сутності державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва, інструментів її реалізації та окреслення галузевих особливостей державної підтримки коксохімічного виробництва. Зміст державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва складають основні завдання та ключові функції державної підтримки до діяльності промислових підприємств з урахуванням особливостей розвитку коксохімічної галузі на засадах досягнення економічних, екологічних та соціальних цілей. Це є однією з найсуттєвіших проблем сьогодення в рамках національного господарства України, враховуючи структурні економічні та політичні зміни та процеси реформування економічної системи.

Ключові слова: державна підтримка, сталий розвиток, державне регулювання.

Гаймур Е. С. ПОНЯТИЕ И СОДЕРЖАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА: ОТРАСЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Статья посвящена раскрытию сущности государственной поддержки устойчивого развития промышленного производства, инструментов её реализации и определение отраслевых особенностей государственной поддержки коксохимического производства. Содержание государственной поддержки устойчивого развития промышленного производства основные задания и ключевые функции государственной поддержки относительно деятельности промышленных предприятий с учётом особенностей развития коксохимической отрасли на основе достижения экономических, экологических и социальных целей. Это является одной из важнейших проблем современности в рамках национального хозяйства Украины, учитывая структурные экономические и политические изменения и процессы реформирования экономической системы.

Ключевые слова: государственная поддержка, устойчивое развитие, государственное регулирование.

Haimur K.S. THE CONCEPT AND CONTENT OF STATE ENSURE SUSTAINABLE DEVELOPMENT PROMISING PRODUCTION: BRANCH FEATURES

The article is devoted to disclosing entity the essence of state ensure sustainable development of industrial production, instruments of its implementation. The state ensure sustainable development of industrial production, the main tasks and key functions of the state relative to the activity of the industrial enterprises with regard to the development of coke chemical industry based on the achievement of economic, environmental and social objectives. This is one of the most important problems in the national economy of Ukraine, given the structural economic and political changes and reforms of the economic system.

Keywords: state ensure, sustainable development, state regulation.

Постановка проблеми. Для розвитку економіки будь-якої держави важливі всі галузі національного господарства, але фундаментом її залишається все ж таки промисловість. Промисловість була й залишається ключовою частиною економіки розвинутих країн. Для досягнення сталого розвитку промислового підприємства потребують державної підтримки. Державна підтримка промислових підприємств в Україні має бути спрямована на забезпечення отримання прибутковості виробництва на рівні, що забезпечує розширене відтворення, створення сприятливих соціальних умов життєдіяльності населення, формування передумов для збереження та комплексного розвитку галузі, розширення експортного потенціалу країни. Для цього необхідно формувати підходи державної підтримки, дотримуватися певних принципів, які для промисловості є рушійними силами розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання державної підтримки в Україні є актуальним, і найбільш відомими в цьому напрямі є публікації таких українських вчених, як А.І. Амоша [1], Н.І. Галан [2], О.А. Кириченко [3], Л.О. Логіненко [4] та ін. Узагальнення результатів досліджень зазначених учених дозволило використати їх напра-

цювання як базу для інтерпретації поняття та змісту державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва.

Постановка завдання. Метою статі є розкриття сутності державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва, інструментів її реалізації та окреслення галузевих особливостей державної підтримки коксохімічного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Частіше визначення поняття «сталий розвиток виробництва» приймають, як керований розвиток. Основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямів розвитку, з високою точністю прогнозувати їх результати та вибрати найбільш оптимальний [5].

На сьогодні для досягнення сталого розвитку промислового підприємства, в умовах нестабільної ситуації в країні підприємства потребують у підтримці, яку висуває держава. Державна підтримка – це система заходів фінансово-економічного та управлінського впливу, що забезпечує ефективне функціонування промислового підприємства. Вплив держави на розвиток промислового виробництва здійснюється через безліч інструментів. До

Таблиця 1

Напрями та інструменти державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва

Напрями підтримки	Інструменти (нормативно-правові та методичні) за сферами:
Формування організаційно-правових засад сталого розвитку промислового виробництва	господарської діяльності підприємств (господарський, цивільний, бюджетний кодекси, законодавство прав власності та ін.), інвестиційної діяльності, управління державним майном, обліку та звітності суб'єктів, антимонопольного регулювання та конкурентної політики, судоустрою, запровадження концепції сталого розвитку тощо.
Регулювання процесів інформування	забезпечення функціонування інформаційних систем і телекомунікаційних мереж; інформаційної прозорості діяльності підприємств.
Формування фінансових ресурсів підприємств	фінансових ринків та банківського сектору; бюджетних інвестицій та субсидій; державних цільових програм.
Формування екологічної політики	екологічного управління; експлуатації природних та земельних ресурсів; ринку землі тощо.
Регулювання умов інноваційних та кадрових ресурсів	освітньої та науково-дослідної діяльності; регулювання умов захисту прав інтелектуальної власності; створення об'єктів інноваційної та інформаційної інфраструктури
Регулювання зовнішньоекономічної діяльності	сприяння просуванню на ринки іноземних держав продукції вітчизняного виробництва; сприяння просуванню на ринки об'єктів інтелектуальної власності та створення умов для українських учасників експортної діяльності; членство країни в міжнародних організаціях і укладання міжнародних угод про співробітництво; гнучка податкова система.
Регулювання використання трудових ресурсів	регулювання профспілкової організації; технічне регулювання безпеки праці на підприємстві; регулювання внутрішньої та зовнішньої трудової міграції; регулювання трудових відносин.

Складено та доповнено на основі [6]

Таблиця 2

Правові документи державної підтримки підприємств коксохімічної галузі

№ п/п	Назва документу	Мета документу	Чинність документу
1	Державна програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки [10]	Запровадження нових підходів до модернізації пріоритетних галузей національної економіки для активізації її розвитку	чинна
2	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [15]	Регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище	чинна
3	Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [9]	Стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.	чинна
4	Наказ державного комітету України по промисловій безпеці, охорони праці та гірничому надзору про затвердження правил безпеки у коксохімічному виробництві [12]	Правила розповсюджуються на всіх суб'єктах господарювання, які проектує, реконструюють та експлуатують, а також на юридичних та фізичних осіб.	чинна
5	Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва [13]	Створення умов для підвищення економічної стійкості держави за рахунок розвитку внутрішнього виробництва і на цій основі піднесення добробуту її громадян	чинна
6	Енергетична стратегія України на період до 2030 року [14]	Реалізація стратегії дозволить створити умови для інтенсивного розвитку економіки і підвищення рівня життя населення країни.	чинна
7	Галузева програма енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 р. [15]	Зниження енергоємності продукції за рахунок розробки та впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій та устаткування, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, оптимізації структури споживання, збільшення використання альтернативних видів палива, у тому числі вторинних енергоресурсів, нетрадиційних джерел енергії.	чинна
8	Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [16]	Програма реформ розроблена на виконання завдання з відновлення економічного зростання й модернізації економіки країни. Реформи будуть спрямовані на побудову сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки, формування професійної й ефективної системи державного управління, і зрештою – на підвищення добробуту українських громадян.	чинна

їх числа відносяться всі форми бюджетних видатків, передбачених бюджетами різних рівнів, страхування, ціноутворення, забезпечення соціальних гарантій, система розподілу та перерозподілу доходів і т. і.

Поняття державна підтримка промислового виробництва є досить широким та містким. Воно включає в себе ряд складових, що є окремими правовими явищами. Але при цьому визначення поняття державної підтримки є дуже важливим, оскільки без розуміння його суті не можливо перейти до вивчення змісту окремих засобів державної підтримки.

Говорячи про державну підтримку, треба приділяти увагу всім напрямкам державного впливу на промислові підприємства, а саме: державне регулювання, державну допомогу та державне стимулювання економіки.

Досліджуючи сутність державного регулювання [6], доцільно зробити наголос, що метою державного регулювання розвитку промислового виробництва є створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво промислового комплексу, здатного в умовах інтеграції та глобалізації розв'язувати основні завдання соціально-економічного розвитку та утвердження України як високотехнологічної держави. Це передбачає реалізацію завдань щодо активізації трансформаційно-інституціональної та інноваційно-інвестиційної діяльності промисловості з позитивним впливом на її обсяги і структуру виробництва, прискорення інтеграції промислового комплексу у світове виробництво.

Як зазначається в роботі [7], державне регулювання промислового виробництва має два напрями: пряме державне управління об'єктами (підприємствами) та регулювання їхньої підприємницької діяльності. Пряме управління промисловим виробництвом передбачає: управління з боку міністерств об'єктами, що є в сфері державної власності; організацію монопольного виробництва деяких видів промислової продукції; індикативне планування; контроль за виробництвом і розподілом частини продукції, яку виготовляють на державних підприємствах.

Згідно із закону України «Про державні цільові програми» [8], державна підтримка виступає, як комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, економічного, нормативно-правового, організаційного та соціального характеру, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Особливо гостро питання державної підтримки стоїть для України сьогодні, в умовах складної економічної та політичної ситуації, коли більшість суб'єктів господарювання та цілі галузі потребують державного захисту, відповідного сприяння відтворенню та модернізації з боку держави. Особливо в тяжкому положенні підприємства коксохімічної галузі. Для відновлення та розвитку їх потрібна цілеспрямована державна підтримка, основні інструменти якої наведено в табл. 1.

Інституційні засади державної підтримки підприємств формують нормативно-правові документи, програми на державному та галузевому рівнях. Аналіз законодавчої бази показав, що на державному рівні питання про державну підтримку розвитку коксохімічного виробництва розглядаються в таких нормативно-правових документах, як Закон України «Про

основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [9]; Державна Програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки [10] та інші, перелік яких подано в табл. 2.

Керуючись наведеними документами, головним завданням державної підтримки сприяння розвитку коксохімічного виробництва є забезпечення надійного правопорядку на промисловому підприємстві а це, у свою чергу, є основою для розвитку коксохімічної галузі й економіки вцілому.

В умовах складної економічної та політичної ситуації, коли більшість промислових підприємств потребують державного захисту, відповідного сприяння відтворенню та модернізації з боку держави. Особливо в тяжкому положенні підприємства коксохімічної галузі, яка виступає в непогодженості темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки, домінуванні природомістких галузей, високій питомій вазі ресурсо- і енергомістких застарілих технологій, сировинній орієнтації експорту, мілітаризації виробництва, відсутності гуманістичних цінностей серед пріоритетів розвитку, а також недостатньому рівні екологічної культури і споживання, що у свою чергу призводить до поглиблення кризових явищ в економіці, погіршення стану навколишнього природного середовища, що створює реальну загрозу для життя і діяльності нинішніх і прийдешніх поколінь.

Враховуючи технологічну залежність коксохімічної галузі від вугледобувної та металургійної галузей, державна підтримка має сприяти позитивним структурним зрушенням в економіці, зниженню енергоємності виробництва, підвищенню соціальних стандартів, створенню умов для підвищення економічної стійкості цих галузей.

Особливо важливо для цих галузей державна підтримка на засадах концепції сталого розвитку, яка задекларована світовою спільнотою [17] та обумовлює світові стандарти якості промислового виробництва й спрямовує політику на досягнення результатів у трикутнику економічної, соціальної та екологічної ефективності. Концепція закріплює принципи щодо забезпечення динамічного соціально-економічного зростання; збереження навколишнього природного середовища; раціонального використання природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб нинішнього і прийдешнього поколінь через побудову високоефективної економічної системи, що стимулює продуктивність, науково-технічний прогрес, соціальну спрямованість.

Розвиваючи положення сприяння сталому розвитку в Україні, які закріплені раніше [18], ідея сталого розвитку стосується не лише сучасності: вона адресована як теперішнім поколінням, так і майбутнім. Це ідеологія рівноправності всіх поколінь і всіх людей кожного покоління, справедливості в просторі і в часі, ефективного використання потенційних можливостей, збалансованості суспільного розвитку і збереження природи.

До ключових принципів забезпечення сталого розвитку відносяться такі:

- обережності – збереження сучасного стану навколишнього середовища як перешкоди безповоротним чи небезпечним змінам;
- «передбачати і запобігати» – більш дешевий, менш ризикований підхід, ніж ліквідація збитків навколишньому середовищу;
- балансу між ресурсами і забрудненням – використання ресурсів у рамках масштабів регенератив-

ної здатності екосистем; контроль над обсягом надходжень забруднень і відходів у рамках асиміляційного потенціалу екосистем;

– збереження природного багатства на нинішньому рівні – недопущення чи зменшення втрат природно-ресурсного потенціалу;

– «забруднювач платить» – повна вартість екологічного збитку повинна бути компенсована користувачем.

При реалізації цих принципів можливе забезпечення гармонізації співіснування людини і природи; реалізації прав на справедливого задоволення потреб і рівності можливостей розвитку нинішнього і майбутнього поколінь; невід'ємність захисту навколишнього природного середовища в процесі розвитку суспільства.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, зміст державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва складають основні завдання та ключові функції державної підтримки до діяльності промислових підприємств з урахуванням особливостей розвитку коксохімічної галузі на засадах досягнення економічних, екологічних та соціальних цілей. Це є однією з найсуттєвіших проблем сьогодення в рамках національного господарства України, враховуючи структурні економічні та політичні зміни та процеси реформування економічної системи. Подальші дослідження в цьому напрямі мають дослідження підходів до розробки та реалізації державної підтримки сталого розвитку підприємств коксохімічного виробництва, враховуючи досвід, існуючу світову та національні особливості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амоша О.І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доп. / О.І. Амоша, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 44 с.
2. Державна підтримка малих та середніх підприємств в Європейському союзу / Н.І. Галан // *Фінанси України*; 2005. – № 5(114). – С. 147-154.
3. Кириченко О.А. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О.А. Кириченко, К.Г. Ваганов // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 1. – С. 103-118.
4. Логіненко Л.О. Нові стратегічні завдання державної політики щодо розвитку підприємництва в Україні / Л.О. Логіненко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – № 11. – С. 18-25.
5. Гаймур Е.С. Аналитический инструментальный исследование устойчивого развития на промышленном предприятии // *Е.С. Гаймур // Збірник наукових праць Черкаського державного технічно логічного університету*. – 2014. – № 36 частина III. – С. 108-110.
6. Ходов А.Ф. Экономические интересы и государственное регулирование экономики: прямая и обратная связь / А.Ф. Ходов // *Российский экономический журнал*. – 1995. – № 1. – С. 57-64.
7. Матійко С.А. Формування та впровадження елементів державного регулювання розвитку промислових підприємств / С.А. Матійко. // *Наукові праці. Державне управління*. – 2012. – № 174. – С. 74-78.
8. Закон України «Про державні цільові програми» № 1621-IV від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року N 2818-VI; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
10. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 р. № 187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id.
11. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 17.05.2012 № 4713 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
12. Наказ державного комітету України по промисловій безпеці, охорони праці та гірничому надзору про затвердження правил безпеки у коксохімічному виробництві від 10 червня 2008 року N 135; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE15266.html.
13. Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва від 12 вересня 2011 р. № 1130; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-p>.
14. Енергетична стратегія України на період до 2030 року від 15 березня 2006 р. N 145-р; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-p>.
15. Галузева програма енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 р. від 25.02.2009 N 152; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/authority-osnovni/akt5bsjk2c/page10.htm>.
16. Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 12 березня 2013 року № 128/2013; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/128/2013>.
17. Декларация Конференции Организации Объединенных Наций по проблемам окружающей человека среды, Стокгольм, 5-16 июня 1972 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/conferen/humanenv/declarathenv.html>.
18. Закон України про концепцію сталого розвитку: за станом на 2001 р. / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.mns.gov.ua/laws/laws/nuclear/269.htm>.